

Mannaminne!

Allers-Familjejournalen gav i början av 1900-talet ut en samling små handböcker i syfte att fungera som minilexikon för gemene man och omfattade en viss tidsperiod bakåt i tiden.

Detta är ett utdrag ur den 68:e handboken, utgiven 1930.

Temat i detta nummer handlade om "mannaminne" och artikeln nedan är en direkt återgivning av förordet i detta nummer.

Vad menas med en mansålder? Många torde kanske tveka om svaret. Vi vilja här taga detta uttryck i dess gamla betydelse: i runt tal 30 år! **"För en mansålder sedan"** betyder således tiden omkring sekelskiftet. Själva uttrycket härleder sig från en statistisk uträkning, varvid man på sin tid på grundval av listor över de avlidnas ålder fastslog medellivslängden till omkring ett 1/3 århundrade dvs något över 30 år.

Så är icke längre förhållandet, men själva uttrycket har ingått i det dagliga talet och vunnit burskap i språket.

En mansålder är fortfarande en mycket använd tidsbestämning och de 30 år som den efter hand kommit att beteckna, är ett mycket "runt" tal, ett sådant som uppfordrar oss att se tillbaka och taga en överblick över det som har skett under denna period. Den är icke heller längre än den kan överblickas även i den enskildes erinran - naturligtvis såvida vederbörande är gammal nog att ha upplevt den - den omfattar vad man skulle kunna kalla ett **"mannamine"**.

Det är emellertid kännetecknande för ett "mannaminne" att man både minns och inte minns. Åtskilliga händelser kunna vi visserligen erinra oss; vi kunna mycket väl komma ihåg att vi läst om det eller det i tidningarna, eller att vi själva upplevat det, men när inträffade det i själva verket? Man sitter t.ex. en afton i ett sällskap, samtalen faller på flygmaskiner och flera av de närvarande kunna mycket väl som en personlig upplevelse erinra sig den sensation det väckte då den första verkliga flygningen blev företagen. Men när inträffade detta - det kommer man kanske inte ihåg. Något liknande inträffar med hundratals händelser både här hemma och ute i världen, ty det har hänt ofantligt mycket under den senaste mansåldern.

När blev president Mc Kinley mördad? När blev nordpolen funnen? När utkämpades boerkriget? Vi skulle kunna hålla på i det oändliga. Något av detta kan man kanske erinra sig, men icke allt. Naturligtvis kan man slå upp i ett konversationslexikon, men ett sådant har man ju inte alltid till hands och de senaste händelserna kan man dessutom icke förvänta sig finna där, såvida icke lexikonet är av alldeles färskt datum. Det är därför bekvämt att ha en liten behändig bok till hands, där man kan erhålla kortfattade upplysningar och en sådan bok är det som vi här presenterar.

(I detta nummer beskriver man också hur det sågs på det dåtida sekelskiftet).

När började det nya århundradet?

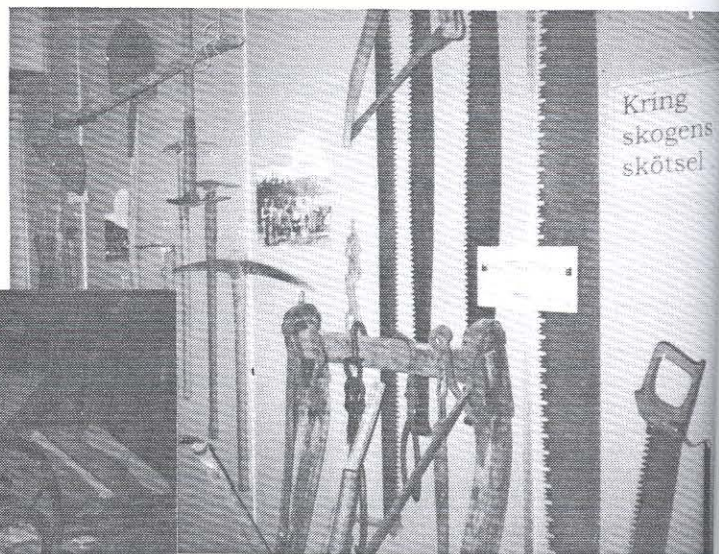
Vid sekelskiftet diskuterades denna sak ganska mycket, ty meningarna voro delade. Om man vill vara fullt korrekt, måste man svara; den 1:a januari 1901! Men detta framstår såsom meningslöst för det allmänna medvetandet. Då klockorna förkunnade att 1899 var tilländalupet och ringde in 1900, då kände nog alla som upplevde detta - att nu kommer det nya, helt naturligt, då 18 nu försvann och ersattes med 19. Vi börjar därför här vår lilla översikt med år 1900.

(Så följde en uppräknings och beskrivning i kronologisk ordning över de händelser som befinns viktiga att komma ihåg, ett "mannaminne" bakåt i tiden.

Denna form av folkbildning hade säkert ett stort värde i en tid då kommunikationerna i pressen var dåliga och radio och telefon ännu inte blivit var mans egendom).

Sven Erik Watz

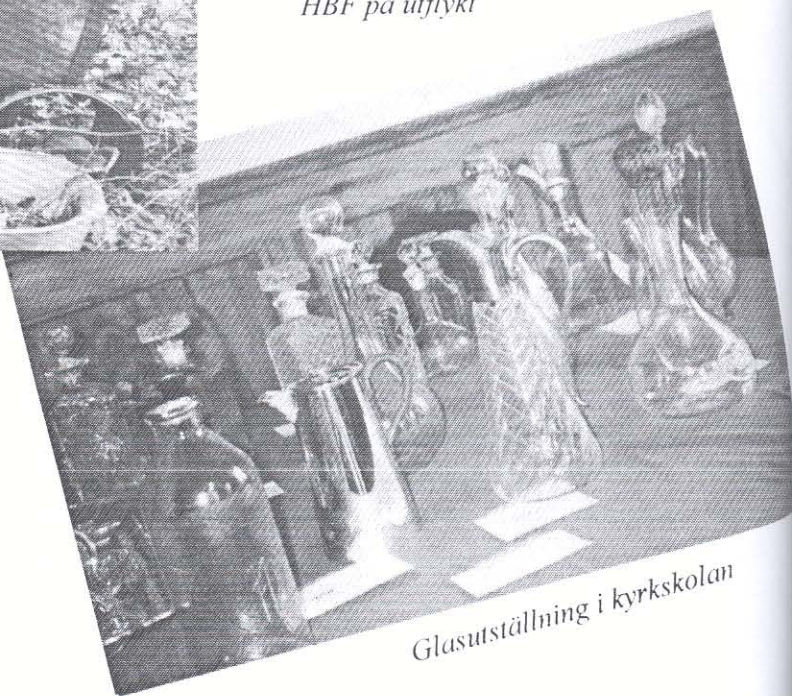
Bilder från nya lantbruksutställningen

HBF på utflykt

'Du ska inte skräpa ner uti naturen'!

Glasutställning i kyrkskolan

25-årsjubiléum!
Bilder från festligheterna
i Tullgarns orangeri.

**25års
jubileum
1975-2000**

*Guidning vid Hörningsholm
i samarbete med Strömme kanalbolag*

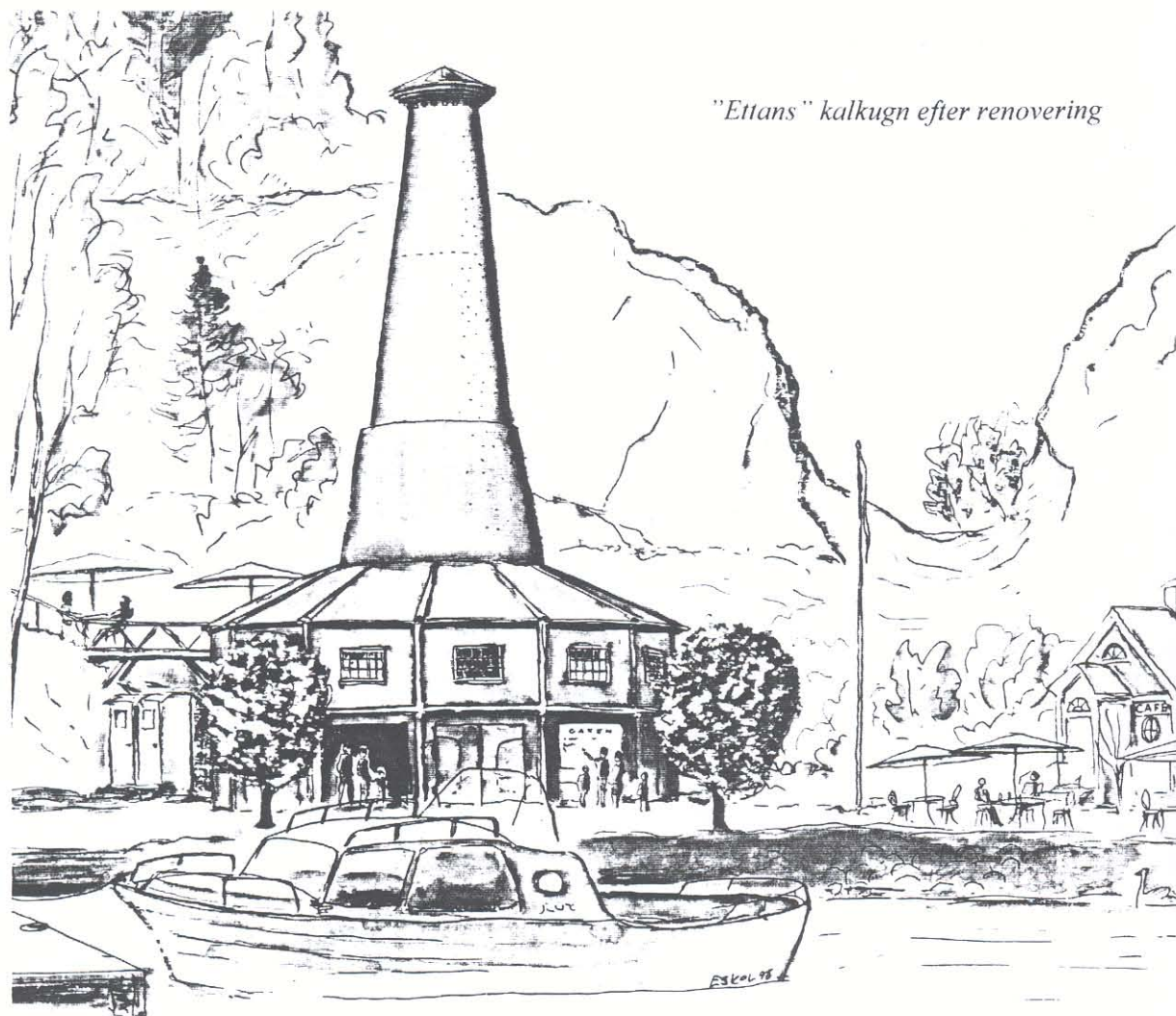
*Alfons och Torsten i arbete
med spånhyveln.*

Udden på Mörkö

Oaxens kalkbruk

Artikeln är skriven av projektledare Jan Ramstedt, Södertälje kommun, januari 2001

"Ettans" kalkugn efter renovering

Strax utanför Mörkö vid inloppet till Himmerfjärden ligger ön Oaxen. Namnet lär enligt traditionen betyda "obehagsön" och någon bosättning verkar ej heller ha funnits innan man började att framställa kalk vid tiden omkring 1852.

Kalkhanteringen hade inletts på den närliggande ön Karta ett 20-tal år tidigare. Efter några ägarbyten bildades år 1868 bolaget Karta-Oaxens kalkbruk av Knut Bonde på Fällnäs.

Brytningen och bränningen i stora ugnar skedde i allt större omfattning och kalken efterfrågades i flera sammanhang. Kring det förra sekelskiftet hade bruket uppnått en särställning inom svensk kalkframställning. Stora kvantiteter kalk skeppades på pråmar till huvudstadens expanderande bebyggelse. På 1930-talet köpte Cementa upp bolaget och satte på stordrift. Verksamheten lades ner helt 1974.

“Ettans“ kalkugn

Ursprungligen fanns nio kalkugnar som låg som ett pärlband utmed brytningsplatserna. Idag finns bara “Ettan“ kvar. Denna byggdes 1881 och togs ur bruk 1932. Något senare rev man också den ca 21 meter höga ugnspipan, förmodligen med tanke på rasrisken och att teglet kunde återanvändas.

EU-sponsring

Med Länsstyrelsen, Arbetsförmedlingen, den bofasta befolkningen på Oaxen och kommunens arbetsmarknadsenhet i ryggen, sökte undertecknad EU-bidrag och lyckades vid andra försöket få bidrag på drygt 1 miljon kronor från den stödåtgärd som kallades **Mål 5b Skärgården** och som riktade sig till bevarande av kulturarvet från ursprungsnäringsgar på öar. Stödet skulle också främja arbetssökande inom olika hantverksbranscher, kulturturism, nyföretagande och ökad jämlikhet

“Ettan“ reser sig igen

Restaureringen inleddes under januari 1999 med experthjälp av friställda hantverkare. Ett mycket populärt arbetsmarknadsprojekt där man utnyttjade de speciella kunskaper dessa hantverkare representerade. Flera av dessa hantverkare fick också fasta anställningar under projekttiden vilket naturligtvis är en positiv bieffekt i projektet.

Ugnspipan skulle muras upp med hårdbränt stortegel, helst från sekelskiftet. Trots ett intensivt “detektivarbete“ fanns inte en sten att hitta i Stockholmsregionen eller Skåne. Möjligen kunde vi beställa från Danmark, men varken tidsplan eller ekonomi medgav detta.

Av en ren slump fick vi i sista stund tag i ca 30 000 "stortegel" från den

“Ettans“ kalkugn under renovering

gamla trädgårdsmästarvillan vid Lina tegelbruk som skulle rivas av kommunen. Ytterligare ca 5 000 tegel fick vi av Stjärnströms åkeri som hade börjat riva det gamla tegelbruket i Sundsvik. Med alla ilagningar av murverket och med uppmurningen av ugnspipan blev det ungefär 1 000 tegel kvar. Än är inte undrens tid förbi!

Med den kraft som finns i lokalt engagemang och i att flera drar åt samma håll räddades projektet minst ett par gånger. Öbornas engagemang var också av betydelse för att projektet beviljades medel.

Idag ser kalkugnen ut som den gjorde på 30-talet.

Så småningom skall utformas en utställning inuti och kring kalkugnen. Cementa har visat sig villiga att ”sponsra” med bl .a. informationsskyltar och med själva invigningen som skall ske i början av juni. Att de känner sitt ansvar känns naturligtvis extra roligt. Vi hoppas och tror, att detta betyder att hotet mot kalkugnen nu är undanröjt för en lång tid framöver.

1874. Svensk № 65. Författnings-Samling.

(Upläses från predikstolen.)

Kongl. Maj:ts nådiga Kungörelse,

En kunglig förordning och hur den efterlevdes.

Taget ur Hölebo häradsrätts dombok för 1897.

(A1a volym 115 vid Uppsala Landsarkiv).

Länsman Olof Alm har instämt befälhavaren på bogserbåten OAXEN, Gustaf Reinhold Andersson för att:

"Jemlikt 12 § i Kongl. Förordningen angående försäljning af vin, maldrycker, kokadt kaffe och andra tillagade icke spirituösa drycker, ha under 8 års tid, å såväl sön- och helgdagar som söckendagar till afhemtning till mindre belopp än 10 liter idkat försäljning af maldrycker vid Oaxens kalkbruk, utan att hafva i stadgad ordning dertill erhållit rättighet; dervid han enligt uppgift afyttrat i medeltal 100 buteljer i månaden under seglationstiden".

På sin bogserbåt har Andersson från Stockholm och andra platser medfört öl som han under uppehållen vid Oaxen försålt till afhemtning i små kvantiteter på några få buteljer till å platsen boende arbetare och att försäljningen som pågått under flere år, bedrivits särskilt under de två sista åren".

Andersson hade till Rätten inlämnat en skriftlig bekännelse och eftersom han tidigare ej var straffad så fann Rätten det rättvist att döma honom till 15 kronor i böter, varav 10 kronor gick till åklagaren och 5 kronor till Mörkö församlings fattigkassa.

Ovanstående hämtat januari 2001 ur Landsarkivets samlingar av Olle Eriksson.

OE:s kommentar: *Vad har vi idag för regelverk och lagar i Sverige om dylikt som våra barn kommer att le ät?*

Efterlyses!

Vid genomgång av vårt lilla bibliotek saknas ett antal böcker.
Vi vore tacksamma att få dem på plats igen.
Vid lån av litteratur hänvisas till lånelistan vid bokhyllan!

Solskifte, tegskifte, storskifte, enskifte och laga skifte!

Källor: Riksarkivet, "Gård och bygd genom hundra år" (Anders Bönner)

Hur har byn kommit till?

Det svenska landskapet skiftar och naturen är sig inte lik från en landsända till en annan. Förutsättningen för odling har alltid varit ojämn. Røjning och nybyggarliv har även varit beroende av politiska och historiska händelser. Det finns därför ingen allmängiltig förklaring till hur byn, eller olika byar i skilda delar av landet uppkommit.

I enskilda fall kan däremot, med ganska stor sannolikhet, förklaringar till byns tillkomst, läge m m spåras. En sak är emellertid viktig att minnas. De som byggt by i "laga läge" finns inte mer och har ej lämnat några meddelanden om hur det gått till. Det finns dock fortfarande kvar spår i språk, byggnad i by och märke i mark. Därutöver får forskarna dra egna slutsatser.

Byn var i första hand en plats där man bodde och hade sitt näringsfång. När den odlingsbara marken ej räckte till för en ny generation inom byn fick bondsonen, vi kan kalla honom **Bengt**, med hjälp av andra bybor bryta mark ett stycke längre bort. Där uppstod först en ensam gård som kunde få namnet **Bengtstorp**. Allteftersom släkten växte till, delades Bengtstorp mellan ytterligare söner och en by uppstod. Det kunde även gå till så, att en större egendom hade en säter längre bort. Vid ett visst tillfälle var tiden inne för att bygga en gård där sätern legat. Att gården då fick heta Råsäter eller Tegelsätra, var ganska naturligt. Bynamn som Boda kan ha tillkommit på samma sätt (av fåbod). Namnens karaktär kan ge en fingervisning om hur gammal en bebyggelse är. Markens lämplighet för odling måste även stå i relation till de redskap som användes.

Det gick exempelvis inte att plöja och odla styv lerjord vid den tid då man hade plog av trä. Det gick ej heller att odla där sjö och sankmark rådde. Många andra faktorer, såsom kultplats, marknadsplats och vattendrag, inverkade på byarnas tillkomst, läge och namn.

Byn byggdes och formades ej godtyckligt. Ägodelning och tomträtt skiftades efter gamla hävdvunna regler och med hjälp av mätning och märkning med stång och sten. Byn utvecklades också till ett samhälle med sociala funktioner. De gamla landskapslagarna och inte minst den allmänna byordningen av 1742 visar, att ett förhållandevis självständigt samhälle rådde inom de olika byarna. Gemenskapen inom byn var till mycken hjälp i svåra lägen. En stark solidaritet fanns mellan byns innevånare. När sjukdom och nöd drabbade, ryckte byfolket in och sådde och skördade. Då ofred rådde och de vapenföra männen drog bort, kände barn, kvinnor och åldringar trygghet i närheten till varandra. Det var lättare att upprätthålla vaksamhet mot främlingar och vilda djur, om avståndet till grannens bostad och fåhus inte var så långt. Byn hade sitt eget hemvärn och civildförsvär.

Byarnas ålder eller uppkomst kan i enskilda fall någorlunda säkert bestämmas. Den äldsta formen av bybildning torde ha uppkommit då nomadjordbruket upphörde någon gång före vår tideräknings början. I många, eller de flesta av våra svenska bygder torde de befintliga byarnas ålder kunna härledas från medeltiden. Då man konstaterat byns jämförelsevis oförändrade utseende och status genom flera hundra år,

kommer osökt frågan hur byn kunde förfalla och i många fall försvinna under loppet av något eller några årtionden.

Byn och laga skifte.

Solskifte eller tegskifte ersatte ett urgammalt skiftessystem som kallats för fornskifte och som tillämpats i Norden sedan urminnes tid. Dess ursprung är sannolikt att söka inom ättegemenskapen. Efterhand som odlingen och ägandet tog fastare former, blev nyare metoder för delning av jord nödvändiga.

Solskiftets metod har tillämpats från tidig medeltid och benämningen torde ha uppstått på grund av det sätt varmed fördelningen av åker och äng ägde rum. De principer som tillämpades vid genomförandet av solskifte, gick i stort sett ut på att varje gårdsägare i byn erhöll en tomt för gårdens byggnader. De olika tomternas storlek kunde svara mot enskildes proportionella andel av byns sammanlagda areal åker och äng. Tomterna var utmärkta med bestämda gränser och mått. Det var viktigt att de olika ägarna och åborna inom skifteslaget tillförsäkrades jord av samma godhetsgrad (kvalitet). De olika markerna indelades i tegar, vilket skulle underlätta skiftningen. Då de olika tegarna skulle utskiftas gällde, att tegens bredd skulle svara mot gårdsägarens byandel. Den bonde som hade tomt längst mot söder erhöll sin första teg längst mot söder, varefter utskiftningen fortsatte efter samma mönster till de övriga inom skifteslaget. Samma tillvägagångssätt tillämpades vid skifte av slätteräng. Skogsmarker som tillhörde byn förblev oskiftade. Nyodlad jord skiftades och fördelades efter andra grunder än de som i övrigt tillämpades inom skifteslaget.

Systemet med solskifte medförde att ett otal småtegar fördelades på varje hemman, vilket i sin tur orsakade svåra förhållanden vid brukning och betesgång. Dessa förhållanden återspeglas i motivet till den detaljerade allmänna byordning som utgavs så sent som 1742. Lagen om solskifte ägde

giltighet in på 1700-talet och dess verkningar har funnits kvar långt in i senare tid.

Hemmansklyvning

För att den växande befolkningen inom jordbruket skulle beredas möjlighet att stanna inom näringen, förekom klyvning eller delning av hemman i mycket stor utsträckning under 1700- och 1800-talen. Tendensen att vid arvskiften dela sönder gårdarna i alltför små lotter gjorde dock att skatteförmågan underminerades. Genom ett dekret av Karl XI år 1684 begränsades därför delningen så att varje hemman fick omfatta minst ett fjärdedels mantal*. Men allmogen hade en annan uppfattning. Och undantagsbestämmelser fick utfärdas för vissa landsdelar, vilket medgav större sönderdelning. Under Karl XII:s regering släpptes begränsningarna beträffande hemmansklyvning, vilket medförde att delning av hemman i ända upp till sextondedelar av ett mantal lär ha förekommit. Den tendensen fortsatte långt in på 1800-talet.

I riksdagen klagade man över utvecklingen som var djupt oroande och krav om begränsningar restes och framfördes med stor skärpa. Genom emigrationen till Amerika och industrialismens utveckling i Sverige minskade trycket och ytterligare sönderdelning av hemman avtog.

Storskifte

Lagen om storskifte tillkom 1757. I stort sett innebar den att åkermarken inom ett byalag skulle skiftas så att varje gård erhöll två eller högst fyra skiften. Detta begränsade alltså antalet tegar till varje hemman, vilket underlättade jordbruksdriften. Vid fördelning av åker och äng skulle åkerjordens brukningsvärde graderas, varvid de kvalitetsvärden som framräknades skulle ligga till grund för arealfördelningen.

* *Mantal*; mått på vad ett bondehushåll behövde för fullgod existens och för beräkning av skatteförmågan. Storleken i areal varierade lokalt.

Vanskötsel av åkerjord och dylikt skulle inte inverka vid fördelningen men däremot ha betydelse för framräkningen av vederlag vid byte av mark, vilket ofta förekom i samband med skiftesförrättningar. Det bör tilläggas, att om en av byalagets delägare var missnöjd med den gamla ordningen och den besvärliga arrondering som fanns och därför önskade skifte, kunde ingen eller ens alla de övriga inom byalaget tillsammans med framgång hävda sitt veto mot nytt skifte. Det förekom ej så sällan extrema avvikelser beträffande tillämpningen av bestämmelsen om två eller högst fyra skiften till varje hemman. Ibland hände det att, på bekostnad av hänsyn till övriga delägare inom byalaget, vissa gårdar fick ägorna samlade i ett enda skifte, medan andra fick ett flertal sämre skiften med sämre arrondering. Behovet av kompletterande lagstiftning uppstod därför ganska snart.

Enskifte

Lagen om storskifte verkade för ett jordbruk med rationell drift då den tillämpades effektivt. Det syntes då föreligga bärande grund för en lagstiftning som ytterligare förstärkte möjligheterna till bättre arrondering och effektivare jordbruksdrift. Därför tillkom en rad förbättringar i början av 1800-talet i olika län i syd- och mellan-Sverige, där genomförandet av det sk enskiftet fick lagligt stöd. Metoden hade tidigare prövats i Skåne med tillfredsställande resultat. Det bör beaktas att enskiftesförfattningarna ej upphävde lagen om storskifte men förstärkte dess verkan, genom att det lagstiftades om utflyttning av gårdarna från de gamla byplatserna, om detta ansågs nödvändigt och om det kunde ske utan att äventyra storskifte inom resten av skifteslaget. De som drabbades av utflyttning erhöll ersättning efter vissa grunder. Ganska snart märktes dock att verkningarna inte motsvarade det som avsågs med lagen. Den kunde inte tillämpas över hela riket på grund av de stora olikheterna i natur och bebyggelse. Det var därför snart tid för ny lagstiftning.

Laga skifte

Ny stadga om laga skifte tillkom 1827. Den ersatte de olika författningar varmed ägodelning tidigare hade reglerats. I den nya lagen som kan anses gälla fortfarande, förekommer bestämmelser om att antalet skiften till varje jordbruksfastighet inom skifteslaget får vara högst tre. Huvudprincipen är att så få skiften som möjligt tillförs samma egendom och att därigenom förutsättningar för rationella brukningsformer tryggas. Bedömningen om vad som är skäligt och godtagbart ifråga om ingrepp har överlåtits på lantmätare och gode män. Laga skifte har utförts i så stor omfattning i landet att endast ett mindre antal lantbruk kan anses oberörda eller oskiftade.

Om någon önskade skifte, prövades det om kostnaderna stod i proportion till de förbättringar som kunde utvinnas och därav framgick om skifte borde genomföras. Samma regel gällde för den som yrkat på nytt skifte, där storskifte eller enskifte tidigare genomförts.

Jordreform med stora konsekvenser

Ingen vill numera ifrågasätta nödvändigheten av den jorddelningsreform som det laga skiftet utgjorde. De i grunden uråldriga bestämmelser som reglerade fastighetsbildning och ägodelning kunde ej bestå för framtiden. Men skiftet blev det första verkliga hotet mot byn. Av hävd hade odlad jord ett värde som inte endast räknades i riksdalarna. Jord gav bröd och bröd gav näring åt människoliv. Att äga jord var en försäkring mot svält. De rättsbegrepp om jord som redovisas i Magnus Erikssons landslag från 1300-talet hade säkerligen djup förankring hos allmogen:

"Fem äro jordafång i Sveriges lag. Ett är arv som lagligen ärvt är, det andra är byte som lagligen bytt är, det tredje är köpt som lagligen köpt är, det fjärde är gåva som

lagligen given är, det femte är pantsatt jord som den lagligen pantsatt är och panten har stått för länge"

De tegar som förfäderna odlat såldes inte eller byttes bort lättsinnigt. Den enskilde hemmansägaren hade säkerligen svårt att frigöra sig från rädslan för att han skulle göra sämre ett byte av åker och äng än vad grannen skulle göra vid ett jämt byte. Avundsjukan, denna mänskliga egenskap, fanns också med vid skiftesförrättningar. Hade man under många år gått i sin by och betraktat den egna gården som bäst i byn, ville man inte gärna byta den mot det man öppet betraktade som sämre. Sådana byten var förödmjukande och värderingen gjordes av andra som hade fullmakt, gode män och lantmätare. Värst drabbade blev de som fick lämna byn, ta sin gård och flytta till anvisad plats inom byalagets rågång.

Även om man fick flyttningshjälp och solidarisk delad kostnad bestods, var själva upplevelsen traumatisk för många. I byn levde minnena. Där fanns barndomens lekplatser och traditionerna. Utsikten över sjön från kullen i byn hade försvunnit. Flyttningsvägen var kort, förhoppningarna kanske många. Men det blev inte som förr. Man var van vid byn, där fanns det sällskap. Man möttes på bygatan eller på tunet. Utflyttningsgården låg där ensam. Ensamheten vid kvällslampan upplevdes starkare än förr. Fastän husen var nya följde inte alltid trevnaden med. Det berättas att många sörjde sig till sjukdom, greps av ångest och svärmod som ledde dem till en för tidig död.

Slätterängen

Det bondejordbruk som fanns i Sverige under 1800-talet var till sin struktur ålderdomligt. Den odlade arealen hade inte på långt när nått nuvarande omfattning. Under självhushålllets tid, då boskapsskötsel utgjorde grunden, var ängen den viktigaste förutsättningen för djurhållningen. Slätterängen hade uppkommit genom röjning och gallring av lövskogar. Det var på den bördigaste marken som lövskogen växte och beståndet var omväxlande och rikt på skilda trädslag. Vid röjningen lämnades träd kvar, ensamma eller i grupper. Då uppstod gläntor och små slätter. På de fria ytorna låg ängens flora, skiftande och rik, med fin fördelning mellan blommor och gräs. I kärr och kring bäckar fanns starr och andra växter som var olämpliga till bete, men som efter torkning blev utmärkt vinterfoder. Utöver hö och bete lämnade ängen vinterfoder genom lövtäkt från asp och andra lövträd.

Genom handlingar från laga förrättningar får man ängarnas betydelse inom det äldre jordbruket bekräftad. Ängen räknades till inägorna och skiftades efter samma grunder som åker. Slätterängen betades på eftersommaren, sedan gräset åter börjat växa efter slättern.

Sedan vallodlingen vunnit insteg minskade ängens betydelse och nyodlingen tog fart. Ängen låg på den odlingsbara marken och när åkern växte, minskade den. En långvarig ängskultur trängdes ut och försvann.

Lieslåtter!

Hembygdsföreningen i samarbete med Naturskyddsföreningen, inbjuder till lieslåtter vid Skräddartorpskärrret, Tullgarns ägor, lördagen den 4 augusti kl. 9.00. Samling vid kyrkskolan kl. 8.30. Har du räfsa eller lie, tag med dessa. Enkel lunch serveras.

Välkomna!

Världens äldsta folkräkning fyller 250 år

Sven Erik Watz.

Källa: Statistiska Centralbyråns arkiv

Hösten 1999 gratulerade vi oss till att Sveriges folkbokföring fyllde 250 år! Detta är dock inte hela sanningen! Redan 1686 års kyrkolag lade grunden för befolkningsstatistiken i och med att prästerna blev skyldiga att föra räkenskap över sina församlingsbor.

Inget land utom Finland har liknande sammanhängande uppgifter om den egna befolkningen som går så långt tillbaka i tiden. Vår folkbokföring är alltså ännu längre. Det var alltså 1749 som det så kallade **Tabellverket** startades, på grund av dåvarande regerings och riksdags oro över bl.a. den höga barnadödligheten som gjorde befolknings-situationen kritisk. Dessutom behövdes sammanställningar över hur mycket folk det i verkligheten fanns kvar i landet efter de stora krigen i början av 1700-talet.

Det fanns säkert också andra anledningar för behovet av en effektiv befolkningsstatistik. **Indelningsverket** som startades officiellt 1683, behövde effektiviserat och återuppbyggas efter långa och svåra krigsår. Här var naturligtvis bra statistik över befolkningen ett bra underlag.

Numera kan Tabellverkets moderna efterföljare, Statistiska Centralbyrån som bildades 1858, i sina siffror konstatera att vårt barnafödande sjunker och att en åldringssvåg är på väg. Liksom för 250 år sedan är statistikens siffror underlag och möjliggör framtidsprognoser som ska underlätta samhällsplaneringen.

Inom forskningsvärlden diskuterar man nu hur statistiken kan användas för att exempelvis kartlägga befolkningssjukdomar och hur den kan komma till användning för samhällsplanering längre fram i tiden.

Vi är alla räknade!

Dock är vi inte i alla bemärkelser pionjärer när det gäller att räkna och dokumentera ett lands befolkning.

De äldsta bevarade kyrkböckerna började föras år 1305 i Italien. I Frankrike finns ett vigselregister fört mellan 1336 - 1348. På 1400-talet fördes dopregister i Tyskland och i England bestämde Henrik VIII att dop, vigslar och begravningar skulle registreras.

1563 påbjöd katolska kyrkan dop- och vigselattester inom hela kyrkan och i reformationens Tyskland resonerade man snart på liknande sätt.

Sedan får vi inte glömma den romerska kejsaren Augustus skattskrivning av det judiska folket som Lukas evangelium beskriver.

Man hade så att säga koll på folk förr i tiden också och även på andra ställen i världen.

Tabor, det gamla metodistkapellet på Mörkö

av Bengt Stenberg, Slaktars, Egelsvik

Mörkö metodistförsamling bildades 1871. Inom kort hade man 75 "prov-medlemmar", söndagsskola och syförening. Samarbetet med överheten gnisslade, men så småningom fick man klart att hålla möten i gårdar och torp. I kassaböckerna hittar vi enbart under 1890-91 Fridens, Gumsekulla, Oaxen, Tengby, Gustafsberg, Tokvik, Qvarn, Wickelby, Långhagen, Löten, Lövhagen, Tuna, Gåsta, Uggeltorp, Skesa, Hostan, Egelsvik, Skansen (ett undantag i norr) och framför allt, regelbundet återkommande, Ekeby och Fridö.

Kyrkan byggdes av de då 90 medlemmarna med eget arbete. Bilden bör vara tagen något år efter invigningen i december 1902.

År 1900 hade pastor 50 kr i månaden, 1930 (med hyran betald) 200 kr. Veckooffer och kollekt räckte normalt till pastorslön och vaktmästararvode. Sista kassaboken upphör 1964, men då var församlingen sedan länge samslagslagen med Södertälje. Kapelldelen revs efter försäljning ca 1970.

"Pastor Hedlund predikade ibland i Mörkö kyrka och Paban (kyrkoherden) kom till Tabor på festen på nyårsdagen. Ibland kom missionärer med skioptikonbilder". (Rune Nilsson)

"Jag gick i söndagsskola till 1934, sedan var det ungdomsmötena. Det fanns ingen annanstans att träffas. Från 40-talet minskade verksamheten. Sune och Helga Karlssons flytt från Tengby betydde stor nedgång". (Alfons Davidsson)

"Ester i Slaktars spelade alltid gitarr. Jag har fina minnen från sommarfesterna och julfesterna för barn på Menlösa Barns Dag". (Dagny Berg)

Torpet Eriksberg

Nedskrivet av Agneta Uddling, Mossen, Mörkö

Torpet Eriksberg. Bilden från 1939.

"Pastor Perska" var en småländsk gumma som var gift med **"Pastor Per"**. Hon var en högst originell gumma och hade rykte om sig att vara trollkunnig. Hon var också känd för att vara oerhört smutsig, "svart i syna" och hon hade oftast en lång svart kjol på sig. På huvudet bar hon först en halsduk, sedan en mössa, så en halsduk igen och uppe på allt detta en hatt. Alla barn var livrädda för henne och om de råkade möta henne på vägen tittade de i backen och neg eller bockade så djupt de kunde.

Hon ansågs kunna få nykalvade kor att sluta mjölka och det sägs att torparna lade en kniv ovanför ladugårdsdörren för att freda sig mot hennes "trollerier".

Vid något tillfälle hade hon kommit ihop sig med Erik i Söräng och hotade då med att trolla bort korna för honom. Det sades att hon slog sin man och dessutom plågade hon katter, vilket föranledde prosten Paban, vilken var ombud för Djurskyddsföreningen, att förbjuda henne att ha katt.

Man kan undra hur hon försörjde sig sedan hon blivit änka. Tydligt hjälpte hon till ibland, t ex vid storbak i Skesa. Hon sålde också ägg. För att få hönan att ligga kvar på äggen, för att få kycklingar, säjs det att hon lade en sten på henne.

Hon hade två döttrar och sonen Ernst. För att få honom bortgift gick hon och friade i stugorna, vilket nog inte var så uppskattat och inte heller så framgångsrikt för sonen Ernst dog ogift.

I början av 1930-talet skulle gumman hämtas till ålderdomshemmet och socknens nämndeman och några andra kommunalpampar och möjligen också prosten Paban, (olika uppgifter) för till Eriksberg. Men "Pastor Perska" vägrade och sade:

- De' ska allt va' patron i prästgår'n som ska hämta mej!

Och så fick det bli. Man fick hämta John i Botten och då följde gumman med. Vid ålderdomshemmet blev hon "fin dam" och gick och "stilade" med solparasoll på vägen. Enligt en sagesman dog hon också där, men enligt en annan uppgift kom hon sedermera till S:t Anna i Nyköping, där hon även slutade sina dagar.

Hennes gamla stuga var i mycket dåligt skick redan när hon bodde där. Den hade t ex bara jordgolv. Stugan stod emellertid kvar ganska länge, även sedan hon flyttat.

Logen nr 4864 Liljan

Sammanställt av Gunilla Follin

För några år sedan kom i Hembygdsföreningens ägo 4 st kassetter innehållande uppgifter om **Nykterhetslogen nr 4864 Liljan**. Förutom medlemsregister, protokoll och diverse andra uppgifter fanns också 8 st regalier (kragar) i sammet med monogram, samt 7 st vita kragar i bomull. Jag har nu gått igenom de dokument som finns i kassetterna. En verkligt intressant upplevelse att få ta del av alla de informationer som finns i form av mötesprotokoll m.m. Man kan där bl.a. följa logens verksamhet genom åren. Aktiviteten var inledningsvis ganska hög, men ebbede sakta ut, liksom medlemsantalet som sjönk med åren.

Några medlemmar kom dock på andra tankar vad gällde "dryckeslöftet" och gick ur logen av egen fri vilja, några blev helt enkelt uteslutna ur Loge och Orden. Anledningen redovisas ej, men vi kan kanske ana orsaken.

Finns det kanske någon idag som känner till denna nykterhetsloge i Hölö? Jag vill att vederbörande i så fall sätter sig i förbindelse med Hembygdsföreningen. Kanske någon vet, eller kan berätta något om föreningslivet i Logen, eller någon speciell person ur Logen som var särskilt drivande i dess verksamhet? Vi avser att lämna in dessa intressanta dokument till Föreningsarkivet i Södertälje, för bevarande i framtiden. Papper är ett förgängligt material och måste bevaras i rätt temperatur och fuktighet. Som ett komplement till nedanstående förteckning, är det speciellt intressant med personliga anteckningar från personer som deltog eller känner till fakta kring Logen.

Innehåll och dokument i de bevarade kassetterna:

Logen startades den 16 februari 1927 och upphörde, enligt sista protokoll, 1937.

Deputerad: K. Malmgren, trafikbiträde. Medlemsavgift 1:-/år
1828 bildades en ungdomsloge.

Stadgar.

Ansökningshandlingar, flyttningsanmälningar till och från andra loger.

Medlemsregister.

Kvartalsrapporter, revisionsberättelser, årsberättelser fr.o.m. 1928

Kvitton och räkningar från 1927 - 1937.

Dansbiljetter, entrébiljetter, kaffebiljetter, sånghäften.

Valsedlar, frågeenkät.

Medlemsantalet var som mest juli 1927 - 36 st.

1927	febr	33 st	
	juli	36	
1931		36	
	okt	22	
1932		23	4 nya medlemmar
	febr	17	
	okt	26	10 nya medlemmar
1933	febr	29	5 nya medlemmar
1936	febr	11	
1937	febr	11	8 nya medlemmar, varav 2 st på "hemmet".

Regalier (kragar):

8 regalier av sammet med fastsydda metallbokstäver. (Dessa markerade förtroendepost eller ämbete i logen)

LT- Loge-Templar (ordf.)

V.L.T- Vice Loge-Templar

I.U.T- Intendent för ungdomstemplett.

L.S- LogeSekreterare

L.U- LogeUppbördsman

I.L.V- Inre LogeVakt

Y.L.V- Yttre LogeVakt

B.L.M- Bitr. LogeMarskalk

Mfl. ämbeten. Totalt 14 st.

7 regalier (kragar) av vit bomull utan bokstäver. (Dessa användes av nyinvidga och icke ämbetsmän i logen)

Du som har uppgifter, kunskaper eller berättelser om Logen Liljan är välkommen till mig!
Gunilla Follin. HÖLÖ MÖRKÖ Hembygdsförening

LogeSekreterare iförd
ämbetsmannaregalie

Svenska språket i förändring!

Jag tillhör dem som förfasas över språkets snabba förändringar till det sämre. Influenser från det engelska språket vill jag slippa se. Jag ryser lätt inombords när jag läser tidskriften MOTOR och tar del av en artikel rörande en moderniserad bilmotor. I ett och samma stycke sägs att motorn är både *uppgraderad* och *uppdaterad*. Öppnar jag sedan DAGENS INDUSTRI så framgår det att någon större industri har måst *out-sourca* sin tillverkning av vissa komponenter. I sportens värld känner sig spelarna "taggade" osv i all oändlighet.

Jag undrar hur bedrövligt vårt språkbruk kommer att vara om så där 100 - 150 år? Vad tror ni läsare?

Låt oss med detta som utgångspunkt ta del av gången tid och se hur stilfullt vice pastor C.G. Tillman uttrycker sig i ett sockenstämmoprotokoll från 29 maj 1842 under punkt 7. Det handlar om en rättare på Mörkö, vars hus brunnit ner. Lägg märke till längden på en enda mening. Försök göra om detta konststycke - den som tror sig kunna detta.

"Som rättaren Aman med Hustru och trenne minderårige barn vid härvarande Prestgård genom vådeld, som i aska lade hela deras bostad, förlorat med högst liten inskränkning hela sitt genom flit och sparsamhet under en trogen och redlig tjenstetid samlade, efter hans villkor och stånd vackra och redbara husgeråd jemte öfriga tillhörigheter ända till kroppens nödiga beklädnad och dagliga brödet i egentelig mening, hvilket för hela det gående halfåret var nyss uttaget, framlades denna deras nödställda belägenhet församlingen under ögonen en vänlig påminnelse om skyldigheten att i mon af råd och lägenhet kläda den nakna och spisa den hungrige - en sak, som verkställd i den sanna och stora välgörarens namn, aldrig saknar eller skall sakna sin nådalön".

Dagens protokollförare och journalister har mycket att lära av förfädren och en som bävar inför framtida försumpning av svenska språket är

Olle Eriksson

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING

VERKSAMHETSBERÄTTELSE ÅR 2000

Styrelsen för Hölö Mörkö Hembygdsförening får härmed avge följande verksamhetsberättelse för år 2000, vilket är föreningens 25:e verksamhetsår.

STYRELSE m.m.

Styrelsen har sedan årsmötet den 23 mars utgjorts av följande personer:

	Ordinarie	Suppleanter
Ordförande	Carl Eric Jonsson	Gustaf Friberg
Vice Ordf.	Torsten Eriksson	Enar Gustavsson
Sekreterare	Guðrun Andersson	Vera Gustafsson
Kassör	Walter Andersson	Maj Petersson
Ledamöter	Alfons Davidsson	Bengt Stenberg
	Gunilla Follin	Barbro Söderström
	Ivar Kraft	
	Ankie Schipper	
	Louise Thor	
Revisorer	Lars Eriksson	Tore Andersson
	Bertil Gustafsson	Mait Jacobsson
Valberedning	Orvar Juréus (sammankallande)	Lars Eriksson
	Thore Ericsson	Anna-Lisa Drevinger
	Agneta Uddling	Anna-Lisa Eriksson

Styrelsen har under verksamhetsåret haft 10 protokollförda möten.

KOMMITTÉER

Dokumentation/Foto	Utställningar	Lotterier	Lokaler och re
Gunilla Follin	Ankie Schipper	Vera Gustafsson	Hugo Kimsjö
Maj Petersson	Louise Thor	Barbro Söderström	Alfons Davidsson
Redaktionskommitté	Dräkter	Kontakt Vuxenskol.	Torsten Eriksson
Gunilla Follin	Ankie Schipper	Alfons Davidsson	Ivar Kraft
Värdinna	Studieledare	Presskontakt	Arkeologi
Maj Petersson	Gustaf Friberg	Guðrun Andersson	Bengt Stenberg

MEDLEMMAR

Föreningen hade vid årsskiftet 669 medlemmar fördelade på 338 familjer. Årsavgiften har varit 75 kronor för enskild medlem och 100 kronor för familj.

AKTIVITETER

Årsmötet hölls i Kyrkskolan den 23 mars med ca 85 av föreningens medlemmar närvarande. Bl a beslutade vi att ansluta oss till hembygdsförbundets uttalande att förorda en utbyggnad av Skavsta flygplats i stället för en nybyggnad på Södertörn. Efter mötet underhöll trubaduren Pär Sörman. Han sjöng, visslade, spelade gitarr, munspel och dragharmonika samt berättade om Nils Ferlin, Dan Andersson och Evert Taube.

Vårvandringen den 15 april, som samlade ca 40 deltagare, gick till "Pluskas håla", som vi berättade om i förra årets årskrönika. Därifrån fortsatte vi till Barkarboda och Fridal.

Gökottan den 13 maj. 30 personer och 6 hundar kom till Lövnäs vid den vackra Stensjön, där Hugo Kimsjö tog emot. Bl a besökte vi en fornborg i trakten och lyssnade till bandad gök.

Tullgarnsdagen, som vi arrangerar tillsammans med Slottsförvaltningen, gick i år av stapeln den 4 juni med en publik på ett par tusen personer. Ett flertal körer, trubadurer och spelmän. Hemvärnets musikkår, barnteater och Idla-flickorna rönte som vanligt stor uppskattning.

Wasamuséet den 14 juni. 25 deltagare åkte per buss till Wasamuséet, där vår medlem intendent Birgitta Stapf tog emot och gav oss en mycket intressant och personlig guidning runt skeppet. Besöket avslutades med gemensam lunch.

25-års jubiléet firade vi den 18 augusti i Orangeriet på Tullgarn. Alla 60 gästerna trivdes och stämningen var hög. Maten från värdshuset var bra liksom den inhyrde trubaduren Bernt Törnblom. De inbjudna representanterna för hembygdsföreningar och -förbund uppvaktade med presenter och blommor.

Hembygdsdräktens dag anordnades av Stockholms Läns Hembygdsförbund på Skansen den 27 augusti. Föreningen representerades av 4 damer i Hölö- respektive Mörködräkter.

Hemvårdardagen den 10 september, som dessutom var Skolhusens dag, samlade ett 100-tal besökare, som efter högmässan traditionsenligt tågade från kyrkan till hembygdsgården med Södertälje Spelmanslag i spetsen. Bengt Stenberg och Gustaf Friberg hade gjort en skärmställning över Hölö - Mörkö skolor och de gamla skolorna Petersborg och Lötén hade många besökare. I Kyrkskolan kunde Ulla Hermansens konstutställning och en samling karaffier beses.

Höstvandringen den 7 oktober lockade ett 50-tal medlemmar som samlades i Kyrkskolan där arkeolog Rune Edberg informerade och visade bilder om forskningarna vid Pålundet. Därefter avfärd till Kasberget där den nya informationstavlan och den vackra utsikten beundrades. Därifrån fortsatte bilkaravanen till Pålundet där deltagarna fick ytterligare kunskaper om pålsparren och livet runt sundet. Som resultat av vandringen blev det en helsida i Länstidningen.

Öppet Hus den 9 november samlade ca 55 besökare. Vår medlem Ansa Borin, museipedagog vid Torekällberget talade om kampen för brödfödan, dvs gångna tiders vedermödor för att framställa det vi idag kan köpa färdigt. Hon arrangerade också en uppskattad demonstration av tröskning med slaga. Vi invigde därefter den nya utställningen av jordbruksredskap, som fick mycket beröm av besökare och lokalpress. Besökarna kunde även stifta bekantskap med bokbinderiets olika moment.

Vi har även varit representerade vid **Hörningsholms** och **Oaxens Julmarknader** samt haft den obligatoriska **Ijusstöpningen**.

SKRIFTER

Årskrönika 1999, med omslag av Hölökonstnären Lenny Clarhäll, sändes ut till alla medlemmar tillsammans med kallelsen till årsmötet.

"Den gamle skräddaren berättar" har blivit årets försäljningssuccé. Det är en utskrift och lätt redigering av skräddarmästaren, bygdespelmannen och senare rådmannen Erik Ludvig Ljunggrens handskrivna memoarer. Vi har även kompletterat hans berättelser med ett generöst bildmaterial. Den första upplagan blev snabbt slutsåld.

Dessutom har vi har låtit nytrycka ett flertal av tidigare års skrifter, som är särskilt efterfrågade försäljningsobjekt.

UTSTÄLLNINGAR

Under året har främst genom ett fackmannamässigt arbete av våra anställda medarbetare ordnats en permanent utställning av jordbruks- och fiskeredskap.

Några veckor under våren hade 8 konstnärer från Trosa en välbesökt utställning av olja, akvareller och keramik.

I samband med hemvändardagen ställde vår medlem Ulla Hermansen ut oljor och akvareller i blåsalen, som nu är iordninggjord för att bli en utställningssal.

SKOLPROJEKTET

Under våren har vi tagit fram särskilda upplagor av vissa av föreningens skrifter för att användas och behållas av Hölöskolans elever i ämnet hembygds-kunskap.

Liksom tidigare år har vi arrangerat Hölöskolans femteklassares besök med guidning på Tullgarns slott, där vi bl a bjöd på saft och bullar.

Dessa projekt, som vi avser att fortsätta, vill vi gärna se som en del av vår motprestation till det aktivitetsbidrag vi får från kommunen.

STUDIER

Höstens studiecirkel, med temat torp och boställen på Mörkö, har haft Gustaf Friberg som ledare. Eftersom cirkeln samlade så många som 25 deltagare har den fått delas upp i två grupper.

I november startade vi en samtalsserie som vi kallar "Mittiveckan". Den inleddes med att Jan Ramstedt berättade om renoveringen av kalkugnen på Oaxen och en efterföljande diskussion om kulturarbetet i kommunen.

Gunilla Follin och Lennart Johansson har fortsatt den föregående år påbörjade kursen i bokbinderi hos Nyköpings Hantverkscentrum.

KUSTKRYSSNING

Strömmakanalbolaget startade under sommaren kryssningar mellan Stockholm och Västervik med den nyrenoverade skärgårdsbåten S/S Stockholm. Passagerarna steg iland vid Ulvsundet, besökte Hörningsholms slott och åkte sedan buss till Oaxen. Under bussresan svarade vår förening för uppskattad guidning genom Mörkö-bygden.

LOKALER

Tack vare att vi även i år haft möjlighet att disponera tre skickliga projektanställda har renoveringen av Kyrkskolan kunnat fortgå. I lokalen för lantbruksutställningen har väggarna klätts in, taket målats och ett arbetsrum iordningställt. en handikapptoalett har inretts och målning av de två återstående rummen på bottenvåningen i stenhuset har påbörjats. Kyrkskolan kunde tyvärr ej klassas som kulturbyggnadsminne men har blivit införd med anmälningsplikt i fastighetsregistret, vilket innebär att den inte får förändras eller rivas. Nackungamagasinetns framtid är tryggad genom att kyrkan lyckats hyra ut den mot att hyresgästen genomför nödvändiga reparationer. Våra tillhörigheter, som vi förvarat där, har fått en ny fristad i ett magasin vid Berga gård på Mörkö.

EKONOMI

Föreningens ekonomi är god, vilket inneburit att vi kunnat acceptera ett underskott för året. Detta är främst att hänföra till kostnaderna under rubriken Inventarier och Reparationer där de stora posterna utgörs av inköp av 40 nya stolar samt begagnad spis och frysskåp. På intäktssidan är värt att notera att vi sålt skrifter för 27 000 kronor och att vi fått ett kulturstipendium på 1200 kronor från Bildningsförvaltningen att användas för renovering av en nyligen erhållen takspånshyvel.

I övrigt hänvisar vi till bifogade resultat- och balansräkning, som visar ett underskott för året på 8 095 kronor och ett eget kapital på 60 864 kronor.

TACK

Styrelsen vill rikta ett stort tack till alla som under året på olika sätt bidragit till att göra 2000 till ännu ett framgångsrikt år för föreningen. Tacket riktar sig till alla som gett oss gåvor i form av pengar, värdefulla föremål, fotografier mm, till våra projektanställda samt till kommunen som visat sin uppskattning av det arbete vi lägger ned för kulturens bevarande i Hölö och på Mörkö.

Hölö Mörkö i januari 2001

Carl Erik Jonsson

Gudrun Andersson

Walter Andersson

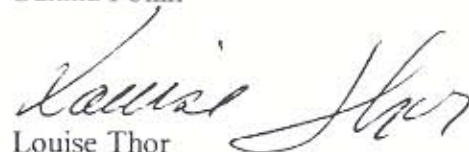

Alfons Davidsson

Torsten Eriksson

Gunilla Follin

Ivar Kraft

Ankie Schipper

Louise Thor

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING

RESULTATRÄKNING AR 2000

INKOMSTER	Kronor	Förra året	
Medlemsavgifter	31 095	28 795	
Sålda skrifter	27 108	19 411	
Bidrag och gåvor	26 425	29 265	
Kulturstipendium	1 200	15 000	
Såld materiel	540	5 500	
Medlemsaktiviteter	-	5 479	
Ränta	442	599	104 049
	<u>86 810</u>	<u>599</u>	
UTGIFTER			
Inventarier och reparationer	25 980	6 563	
Tryckkostnader	17 759	29 193	
Årskrönika	7 826	6 170	
Reseersättning	6 710	6 300	
Förbundsavgifter	6 555	5 712	
Telefon	5 132	4 370	
Medlemsaktiviteter	4 252	-	
Porto	4 196	4 505	
Administration	3 883	2 934	
Möten	3 839	1 296	
Utställningsmaterial	2 578	3 395	
Dokumentation	2 013	10 090	
Utbildning	1 350	3 725	
Kostnadsersättning	1 000	1 000	
Representation	779	1 714	
Uppvaktningar	595	1 175	
Försäkringar	460	446	88 588
	<u>94 905</u>	<u>446</u>	
ARETS UNDERSKOTT/ÖVERSKOTT	<u>-8 095</u>	<u>15 461</u>	

BALANSRÄKNING DEN 31 DECEMBER 2000

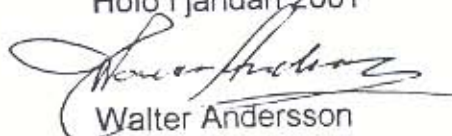
TILLGÅNGAR

Postgiro	57 378	87 560
Kassa	3 486	6 069
SUMMA	<u>60 864</u>	<u>93 629</u>

SKULDER OCH EGET KAPITAL

Skuld	0	24 671
Ingående kapital	68 959	53 497
Årets underskott/överskott	-8 095	15 461
SUMMA	<u>60 864</u>	<u>93 629</u>

Hölo i januari 2001

Walter Andersson

Revisionsberättelse

Undertecknade som valts till revisorer i Hölö Mörkö Hembygdsförening får härmed avge följande berättelse över föreningens förvaltning under tiden 1/1 -31/12 2000.

För fullgörande av vårt uppdrag har vi gått igenom föreningens kassabok, granskat inbetalningar och utbetalningar, kontrollerat föreningens postgiro samt tagit del av protokoll.

Efter årets underskott på kronor 8 095 uppgår föreningens behållna förmögenhet till kronor 60 864.

Den av oss företagna revisionen har inte givit anledning till anmärkning, varför vi tillstyrker att styrelsen beviljas full ansvarsfrihet.

Hölö den 17/1 2001

Bertil Gustafsson
Revisor

Lars Eriksson
Revisor

Läs våra nyutgivna skrifter!

Pålsundet

"sundet som skiljer Mörkö från övriga Sverige"

En hembygdshistorisk tillbakablick. Skriften är resultatet av en studiecirkel inom Hölö Mörkö Hembygdsförening 1997-1999. I grunden ligger material från "tegelbruksstudierna" 1995-1996. Både i och utanför studiegruppen har berättarglada och talmodiga personer dragit sitt strå till stacken. Läs "historia" och "historier" från trakterna kring Pålsundet. Gustaf Friberg och Bengt Stenberg har sammanställt materialet.

57 sidor.

Pris: 50,-

Den gamle skräddaren berättar

En sörmländsk folk- och bygdeskildring från senare delen av 1800-talet, baserad på skräddare Erik Ljunggrens memoarer.

En nyredigerad utgåva med det gamla välkända handskrivna manuset som grund.

Läsaren får ta del av Erik Ljunggrens liv som skräddare på den sörmländska landsbygden. Han beskriver gårdar och människor han mött i sin ambulerande verksamhet som skräddare. Läsaren får ta del av anekdoter, beskrivningar och kommentarer som gör läsningen till en upplevelse. Denna utgåva är också kompletterad med ett generöst bildmaterial och dokument.

62 sidor.

Pris: 100,-

Båtsmän & Ryttare

i Hölö och Mörkö socknar

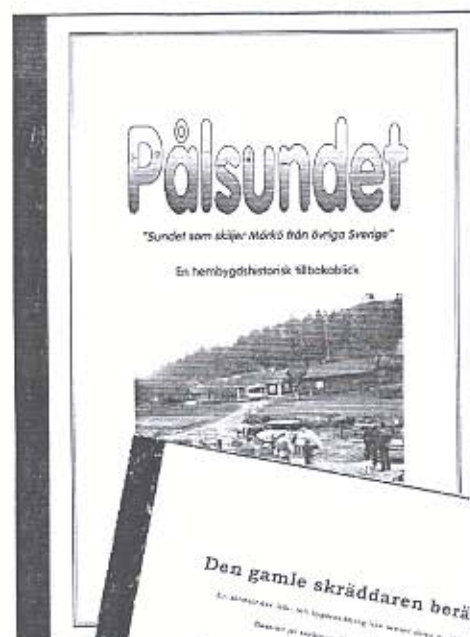
En beskrivning av Indelningsverket och Hölö och Mörkö's indelta båtsmän och ryttare.

Du finner massor med historia om de gamla torpen, vem som bodde där och under vilka år. Bemanningslistor ända tillbaka till 1600-talet. En intressant beskrivning av de indelta torpens historia. Ditt eget torp finns kanske med bland dessa. Läs skriften!

Du kan: kanske själv bidra med uppgifter.

29 sidor.

Pris: 30,-

HÖLÖ SOCKEN

SÖRMLÄNSKA HANDLINGAR N:r 25

MÖRKÖ SOCKEN

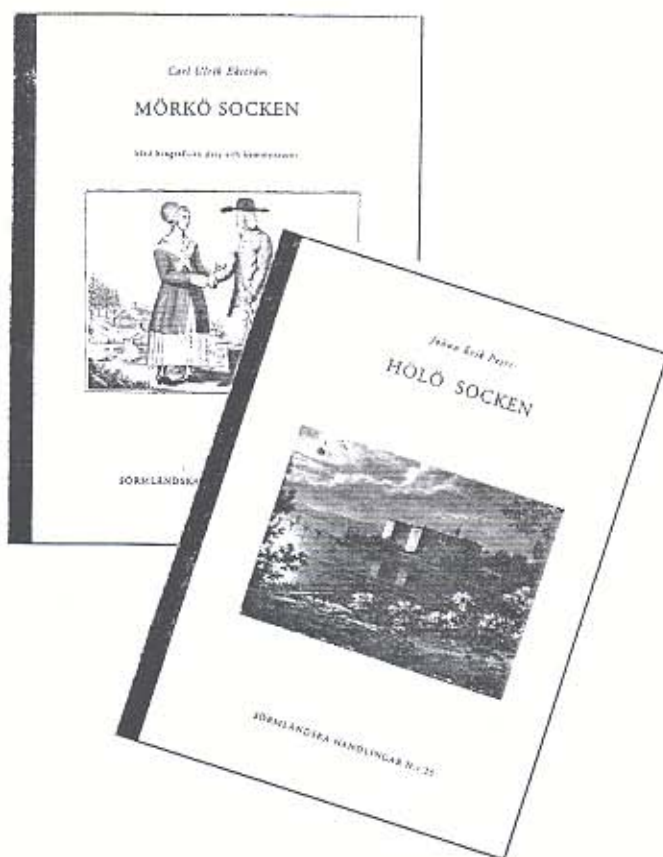
SÖRMLÄNSKA HANDLINGAR N:r 26

HÖLÖ MÖRKÖ Hembygdsförening har med denna utgivning tillgodosett en önskan från intresserade läsare att kunna förvärva de gamla välkända sockenbeskrivningarna från 1828. De har, fränsett originaltrycket, tidigare utgivits av Sörmlands Hembygdsförbund i dess skriftserie med nr 25 och 26.

Skrifterna som behandlar Hölö och Mörkö socknar har länge varit slut. Hembygdsföreningen har fått tillstånd av Sörmlands Museum för utgivningen. Det är ett lyckat initiativ av Hölö Mörkö Hembygdsförening.

Göran Gelotte
Stadsantikvarie

Pris: 150:-/st

Besök Hembygdsföreningens nya lantbruksmuseum och se gamla bruksföremål från byden.

Se även våra övriga utställningar i Kyrkskolan. Hejstasnickarna, den gamla skolsalen, lärarbostaden mm.

Skrifter till försäljning i Hölö Mörkö Hembygdsförening

Mörköbygdens Hembygdsdräkt

Dokumenterad från 1828. 28 sidor.
Pris: 30:-

Hölöbygdens Hembygdsdräkt

Invigd 1982. 28 sidor.
Pris: 30:-

Hölö Kyrkskola 100 år

En sockenscolas historia 1879-1979
2:a utgåvan. Omarbetad 1996.
24 sidor.
Pris: 30:-

HölöPasset

Åby Hälsobrunn och Hölöslaget
Från 1700-talet. 2:a utgåvan.
Omarbetad 1997. 14 sidor.
Pris: 30:-

Tullgarn i Hölö historia

En historia som börjar på 1200-talet.
Kungens residens som idag står
under Slottsförvaltningens och
Fastighetsverkets beskydd.
2:a utgåvan 1996. 20 sidor.
Pris: 30:-

Årskrönika ISSN 1101-7228

Utgives varje år.
Innehåller förutom vår hembygds-
förenings verksamhetsberättelse även
artiklar och berättelser från bygden.
Från 1980 och framåt.
(ej alla årgångar)
Pris: 30:-

Hölö Socken

En tidsberättelse av
prosten J. E. Petri från 1828
Sörmländska handlingar nr 25
Nytryck 1999. 95 sidor.
Pris: 150:-

Mörkö Socken

En tidsberättelse av prosten C. U. Ek-
ström från 1828. Nytryck 1999.
Sörmländska handlingar nr 26
115 sidor.
Pris: 150:-

Tegeltillverkning inom Hölö Mörkö under 1600-1800 talen.

Utgiven av HBF studiegrupp 1996
16 sidor.
Pris 30:-

Båtsmän och Ryttare i Hölö Mörkö socknar

Utarbetad av HBF och utgiven 1999
29 sidor.
Pris: 30:-

Pålsundet - "sundet som skiljer Mörkö från övriga Sverige"

Utarbetad av HBF studiegrupp 1999
57 sidor.
Pris: 50:-

Hölöprosten Scharff

och rysshärjningarna 1719.
Av Ivar Högström. 40 sidor.
Pris: 30:-

"Gamla mynt, mått och vikter"

Tallriksunderlägg med intressant
tema. Inplastade. Strl. 210 x 300 mm.
Pris: 30:-/st. 100:-/4 st.

Den Gamle Skräddaren

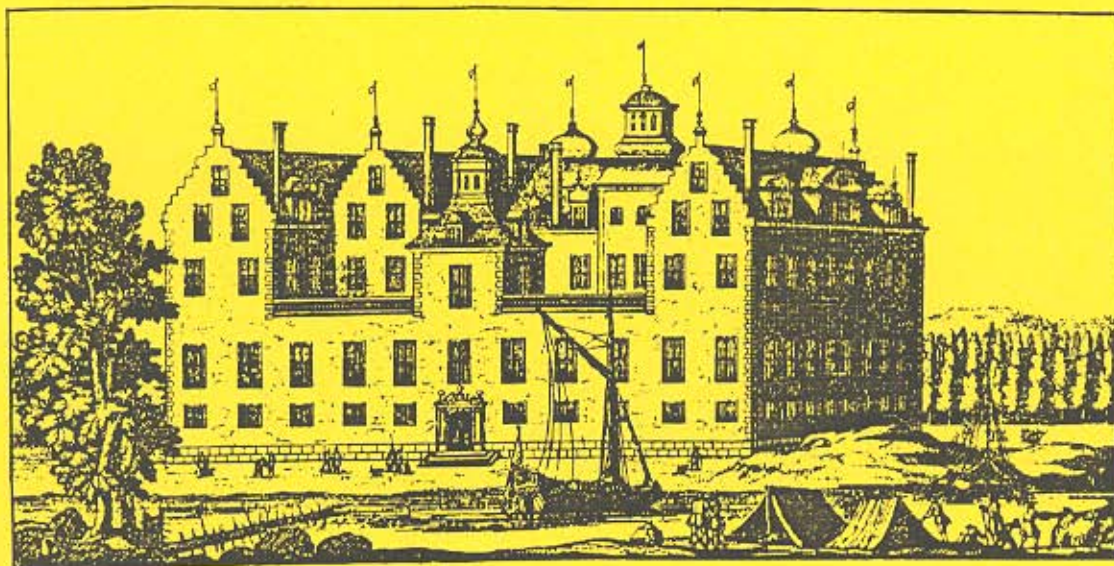
En sörmländsk folk- och bygdeskild-
ring från senare delen av 1800-talet.
Skräddarmästare Erik Ljunggrens
memoarer i nyredigerad utgåva 1999.
Mycket läsvärd. 75 sidor.
Pris: 100:-

Samtliga skrifter kan beställas genom HÖLÖ MÖRKÖ Hembygdsförening
Kyrkskolan 153 92 HÖLÖ Tel: 551 57160 PG 82 65 18 - 3

Tullgarnsdagen 2001

söndagen den 10 juni

11:00 - 16:00

Tullgarn. Kopparstick 1686 av Padv Brugge, ur Erik Dahlberg's Suecia Antiqua.

Program:

- *Gudstjänst i Orangeriet kl. 11:00 (Hölö Mörkö församling).*
- *Körer, trubadurer, sångare, spelmän, musikkår, ridning m m i parken, stallet, floran, orangeriet och världshuset.*
- *Försäljning av Hembygdsföreningens skrifter.*
- *Lotteri för barn och vuxna.*
- *Hantverkare från bygden ställer ut och säljer egna produkter.*
- *Demonstration av en spånhyvel.
Hölö Mörkö Hembygdsförening*
- *Guidad visning av slottet 10:-*
- *Parkering 20:- gäller hela dagen
(Hölö Mörkö Hembygdsförening och Hölö Mörkö Idrottsförening)*

Världshuset har öppet, samt servering i "Stallet" och i Parken.

Tag gärna med egen matkorg och njut i parken på dess stora ytor.

Arrangörerna

Hölö Mörkö Hembygdsförening

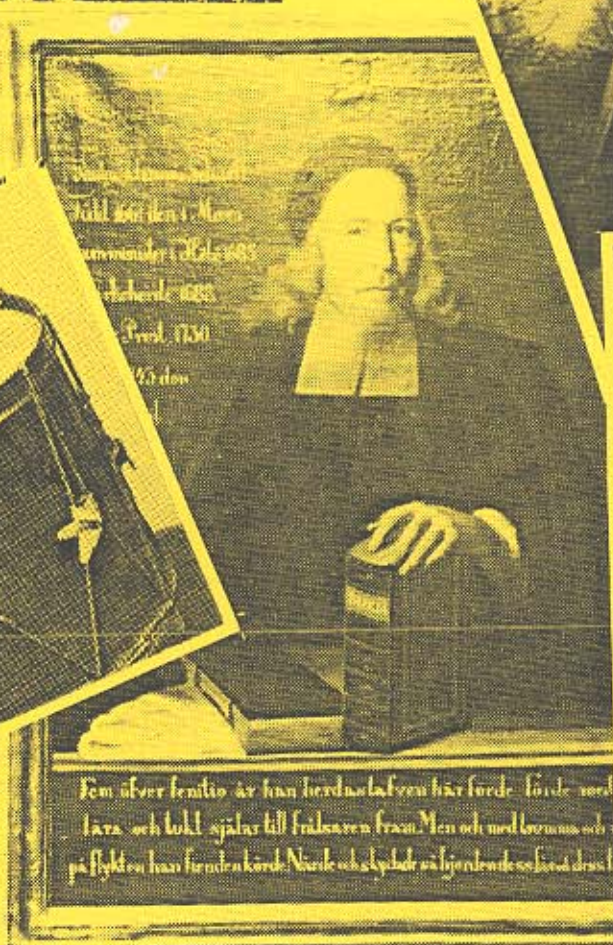
Slottsförvaltningen

önskar er välkommen till en trevlig familjedag på Tullgarn.

HÖLÖ MÖRKÖ Hembygdsförening

Kyrkskolan 153 92 HÖLÖ Tel: 551 57160

ISSN 1101-7228

Var finns pålspärren?

Hembygdsgården i kyrkskolan har öppet:
måndag-torsdag 10.00 - 14.00
Annan tid efter överenskommelse

